

Dels Diables del Carmel a Foc

Jaume Quiles García. Associació Foc - Diables del Carmel

Corria la dècada de 1980 i tot just sortíem de l'espai fosc de quaranta anys de dictadura. Començàvem a conquerir els espais naturals on poder desenvolupar i manifestar les inquietuds pròpies de tot col·lectiu.

Eren temps d'una gran activitat política i social: les plataformes, les formacions polítiques, els partits, els col·lectius etc., actuaven a ple rendiment; els grups veïnals i/o socials tenien una forta presència en la vida quotidiana i marcaven els sentiments de tot un poble.

Es van recuperar moltes de les tradicions abolides o prohibides per la dictadura, d'altres es van reprendre, i d'altres es van crear del no-res, entre aquestes, per a nosaltres les més importants, les relacionades amb el món del foc.

Les lluites entre diferents posicions polítiques per raons d'estratègia o de vincles amb altres formacions van portar al distanciament de moltes persones que hi eren afins. Aquest fet afavorí que persones actives, militants i simpatitzants s'allunyessin dels grups polítics i busquessin refugi en altres col·lectius de tipus més aviat social o cultural.

Aquest és, en part, el nostre cas. Les lluites internes del PSUC i la seva posterior escissió en el PCC l'any 1982 van portar a la creació dels Diables del Carmel, format per persones desencantades de la lluita política que es decantaven per altres opcions, no gaire explorades fins al moment.

Un grup de persones del barri amb inquietuds, que venien d'una curta

però intensa experiència en el món associatiu —quan s'hi participava de manera natural i espontània— van sentir la necessitat d'expressar-se i van provar de fer-ho per mitjà d'una activitat relacionada amb el món del foc. Així es van fer les primeres trobades per veure la viabilitat del projecte i establir les primeres bases del futur grup. El 1985 la iniciativa va cristal·litzar i es creà l'associació Diables del Carmel.

Composició inicial

La gran majoria dels components eren «altres catalans» —segons les paraules de Paco Candel—, catalans, alguns de primera generació, d'altres de segona, autòctons o simplement d'altres indrets, tots tenien entre 18 i 25 anys.

Una dada important: no era un grup exclusivament de nois. I això no va estar gaire ben vist per algunes colles de caire tradicional, que no acceptaven noies en les seves formacions.

El 13 de juliol de 1985 el grup va fer la primera aparició a la Festa Major del Carmel, apadrinats pels Diables de Sabadell.

Generació de grups

Les inquietuds de l'entitat, sumades als neguits i les ganes de fer coses, ens van dur a crear noves estructures dins les manifestacions pròpies de la cultura del foc:

- el drac Cap-allà d'Horta, un drac de foc;
- els Banyetes d'Horta, la colla dels petits;

- els Trabucaires d'en Perot Rocaguinarda, nascuts al si del grup;
- el drac Jussà, el drac petit de la colla;
- i, últimament, T'ls tukem, el grup de percussió del món del foc.

El drac Cap-allà

La història del drac s'inicià l'octubre de 1988, quan al barri d'Horta es començà a parlar de fer una colla de diables.

Un cop reunides totes les entitats relacionades amb els diables, com a grup que ja funcionava, es va arribar a la conclusió que seria adient crear una bèstia que complementés i acompanyés els diables, un drac. Després de moltes xerrades i discussions, al gener del 1989 es va posar fil a l'agulla.

Amb uns primers dibuixos fets per Dolores Castilla que van servir de punt de partida, Toni Mujal, constructor de dracs a Cardona, amb la seva experiència va donar la forma definitiva al drac, que el 10 de novembre de 1990, durant les Festes de la Tardor, es va batejar amb l'apadrinament del Drac de Sants.

Va fer la primera sortida el 18 de novembre de 1990, al barri del Clot, i el seu nom prové d'una anècdota que tingué lloc en aquella ocasió: tots els membres de la colla intentaven guiar els portadors del drac dient «Cap allà!, Cap allà!», amb la consegüent confusió que creava el fet de no saber on era «cap allà».

Els Banyetes d'Horta

La necessitat de formar una colla infantil de diables va sorgir de la pressió

dels joves participants en el taller de diables desenvolupat a l'Escola Mare Nostrum.

Amb pocs calés fets l'any 1992 durant els Jocs Olímpics, i molta il·lusió per part de tots, vam fer els primers vestits, unes capes de loneta negres i grogues —els colors propis— i els estris necessaris per sortir amb plenes garanties.

La primera sortida com a colla estable va tenir lloc dins de la IX Trobada de Diables de Barcelona a l'abril de 1993.

Els Trabucaires d'en Perot Rocaguinarda

Els Trabucaires d'en Perot Rocaguinarda formen un grup gestat al si de la colla, però el seu funcionament és absolutament independent; molts dels seus components són comuns a les dues entitats, les col·laboracions en activitats són permanents i n'hi ha moltes de conjuntes.

El drac Jussà

De la mateixa manera que els grans tenien un drac, els petits també en van voler un. Després de cinc anys d'activitat dels Banyetes, aquests van apuntar la possibilitat d'aconseguir una bèstia petita, i l'any 1998 es va estrenar el drac Jussà, també gràcies a la intervenció de Toni Mujal.

La primera prova es va fer a les festes del barri de la Clota per si calia fer-hi alguna reforma, i posteriorment va aparèixer a les festes d'Horta i al Toc d'Inici de les festes de la Mercè de 1998.

Reformes

A causa de la magnitud del projecte, i amb la mirada posada a fer-lo gestionable, vam pensar que seria millor que tots el grups formessin una entitat comuna, aixoplugats per una entitat mare encarregada de facilitar les eines per desenvolupar les activitats pròpies i coordinar-les amb l'objectiu d'optimitzar els recursos, per això es creà Foc.

Foc

Foc neix amb la voluntat de donar continuïtat a la tasca de les entitats abans esmentades, sota els criteris de l'associacionisme de les entitats sense finalitat de lucre i dedicades a pal·liar les mancances en la cultura popular —preferentment del món del foc—, i a la vegada per potenciar la participació de la població en general i dels grups amb perfils característics en particular. També es genera amb l'objectiu de crear espais comuns de trobada on dur a terme projectes amb la finalitat de projectar-se implicant les persones que hi participen, i aprofundint a la vegada en el coneixement de tots plegats.

Relacions de Foc

Amb el món del foc

En l'àmbit del foc som una entitat molt activa en la consolidació, recuperació, creació i evolució dels actes de foc.

Som membres fundadors de la Coordinadora de Diables de Barcelona, posteriorment transformada en la Coordinadora de Diables i Bestiari de Foc de Barcelona, a la qual hem aportat

presidents, vicepresidents, secretari/ària i vocals de les diferents juntes; també som impulsors, amb altres membres de Coordinadora, de la creació del Secretariat de Colles Infantils de la Coordinadora de Barcelona, quan els petits no figuraven en el món del foc; som de les colles realment compromeses en els objectius de la Coordinadora i treballem per fer-los realitat; som a l'Agrupació del Bestiari de Catalunya des dels inicis; pertanyem a la Federació de Diables i Dimonis de Catalunya també des del començament, a la Comissió per a la Regulació de la Llei de l'ús de la pirotècnia; també fem diferents tallers sobre el món del foc i dels diables a escoles, centre cívics, etc., de fet, a tothom que s'hi interessa i ens ho demana.

Amb el món de l'associacionisme

Per barris, formem part de la Coordinadora d'Entitats d'Horta com a membres actius i de la junta, i també de la Comissió de la Festa Major. Al Carmel participem en l'Associació Carmel Amunt com a grup promotor i som presents a la junta de l'entitat. També col·laborem en la Festa Major de la Clota. Així mateix formem part com a grup de gestió del Casal del barri de la Vall d'Hebron, on tenim la seu.

Pel que fa al districte, participem en el Consell de Cultura del Districte d'Horta-Guinardó i en la Mostra d'Entitats, entre d'altres.

En l'àmbit de la ciutat, som membres del Plenari de les Associacions de

l'Ajuntament de Barcelona en representació del nostre districte, des de la seva creació, i també col·laborem amb diferents entitats de l'àmbit de la cultura popular.

Objectius actuals

Les dificultats del moment actual, tant en el camp social com cultural, no ens fan perdre la idiosincràsia de funcionament del grup. Treballem per:

- dotar els barris de l'entorn amb les eines que els ajudin a consolidar les tradicions pròpies, així com fomentar la participació de la ciutadania en aquestes activitats i el seu desenvolupament, alhora que provocar la interrelació generacional i intercultural;
- incitar la creació d'actes lúdics i festius per fomentar espais que permetin l'expressió i el desenvolupament de les persones i alhora del grup.

L'experiència de T'ls tukem

Aquest grup neix d'uns primers contactes entre Foc i un antic membre de la Colla de Diables que gestiona una empresa dedicada a la distribució de correu comercial on presten els seus serveis persones vingudes d'altres parts del món, gent que generalment desconeix el nou entorn més enllà de les relacions amb la feina.

La intenció era pal·liar aquestes mancances, fruit de la immigració forçada a terres llunyanes i desconegudes, i sense que deixessin de fer el mateix que estaven fent, incorporant-los a les activitats de la colla de forma natural,

com qualsevol altre membre arribat de nou al grup.

En les primeres converses es va considerar interessant iniciar l'experiència a través de la percussió, ja que la música és un espai comú d'expressió. El grup estava format per unes quinze persones de nacionalitats diferents, amb diferent formació cultural, social i política, un grup molt divers.

Les primeres trobades es van produir al local de Foc, i a mesura que es constatava que el grup podia funcionar es va fer un esforç per arranjar els tabals amb les despeses a càrrec de l'empresa i Foc.

Calia fer un altre pas endavant: calia una persona que portés el grup i els guies. Manel Gómez, membre de la colla i tabaler amb llarga experiència, va acceptar fer-se càrrec del nou grup i sumar-los als tabalers que ja hi havia per formar un grup més gran.

Es va triar un dia d'assaig i van començar a tocar els ritmes propis del grup de foc, cosa no gens fàcil, ja que cada persona no respon de la mateixa manera davant les inspiracions dels elements; cal, com en qualsevol disciplina cultural i/o artística, sotmetre's al rigor i les pautes que requereix la interpretació de l'obra per obtenir uns bons resultats. A poc a poc, però, es van anar adquirint hàbits i es van assolir formes de treball comunes i efectives per al grup.

Una vegada assimilats determinats tocs és quan la persona que té inquietuds i capacitats aporta el seu toc perso-

nal, cosa que enriqueix el resultat final. I si qualsevol membre del grup vol fer altres tasques disposa d'absoluta llibertat per fer-ho —si prefereix cremar a fer percussió, no hi ha cap inconvenient.

Constatem que l'experiència amb aquestes persones ha fet quallar un nou col·lectiu amb personalitat pròpia. Aquest és el sentiment de la colla: introduir nous elements que enriqueixin el tarannà del grup sense formar reduïtes petites, sinó un tot divers.

Tot el grup, els vells i els nous integrants, pensem que ens hem enriquit amb la relació i amb el coneixement de realitats noves i diferents, que podem treballar en diferents projectes i fer-los comuns a tots.

El principal generador de problemes de convivència és la por i el desconeixement dels altres. Cal adonar-se i acceptar que dins del mateix grup no tothom és igual, i que aquest fet, lluny de ser un problema, és un valor afegit al grup.

Al principi el grup estava format per persones amb unes circumstàncies determinades, i això va produir uns resultats; ara, un altre temps i unes altres condicions generen altres resultats. Els grups de cultura popular considerem que hauríem de reflectir la composició de la societat que representem.

La cultura en general i sobretot la cultura popular —bressol del que es diu cultura en majúscules, la cultura tractada i sofisticada amb coneixements i, no ho oblidem, amb mitjans— ha de ser dinàmica, evolutiva, i cal que conservi l'esperit i l'essència del que simbolit-

za, però la manera de plasmar-la en el temps és canviant, per això és cultura popular, perquè emana del sentiment profund del poble, que es tradueix en un moment determinat en una representació, un acte o una acció.

En els últims temps hem assistit a un fet d'aquest tipus: el naixement del que ja és una tradició, el correfoc. El correfoc pretenia recuperar l'antiga tradició dels diables, molt lligada a

les celebracions de la cultura catòlica. L'evolució de la cultura religiosa va portar el format del conegut cercavila, de caire festiu, aliè a tot vincle religiós, un acte purament laic.

Quan la canalla i els grans, els nous i els vells, els nois i les noies, tots i totes, gaudeixen d'una mateixa activitat en la qual cadascú aporta uns valors, unes idees, uns sentiments, quan uns i altres intercanvien neguits, projecten

les seves cabòries, cadascú explica coses i n'aprèn, i es pot aprendre sense cap pressió a dir loló, que vol dir 'estrella'.

De la mateixa manera que a l'inici la colla —una activitat de tradició catalana— es va portar endavant amb un grup de persones alienes a aquest tipus de manifestació, en l'actualitat el cas és molt semblant. Som el reflex de la nostra societat, canviant i en transformació permanent. 